

ОЛЕНА ВАРЕЦЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант відділу теорії та методології
гуманітарної освіти
Інституту вищої освіти НАПН України

Ключові слова: соціальна компетентність особистості, економічна компетентність, система післядипломної педагогічної освіти, учитель початкової школи.

*У статті обґрунтовується
необхідність розвитку
економічної компетентності
як сегменту соціальної,
досліджуються можливості
розвитку соціальної
компетентності вчителя
початкової школи засобами
економічної освіти
в післядипломному процесі.*

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

© Варецька О., 2013

остановка проблеми в загальному вигляді. Сьогоднішня характеризується стрімким розвитком інноваційних перетворень у різних сферах життєдіяльності людини, зокрема й економічній, а також глобальними кризами, загострення яких відбивається на формуванні базової системи цінностей, розширює просторову сферу соціальних змін.

Усе це актуалізує пошуки теорій виживання людства, у центрі яких була б людина сьогоднішня й майбутня, здатна осмислити сутність соціальних, економічних процесів, взяти активну участь у конструктивній трансформації суспільства.

Соціальну спрямованість модернізації української системи освіти декларували Закон України «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Національна доктрина розвитку освіти, Державна програма «Вчитель». На зростання соціальної ролі особистості спрямований Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Його відмінною особливістю є посилення практичної життєвої орієнтованості освіти на засадах особистісно зорієнтованого, діяльнісного й компетентнісного підходів. При цьому останній сприяє фор-

муванню ключових і предметних компетентностей учнів взагалі й молодших школярів зокрема, серед яких значне місце посідають соціальна й підприємницька компетентності. Вирішення таких завдань залежить від особистісної та професійної підготовки вчителя початкової школи.

Водночас галузевий стандарт вищої освіти в універсальних компетенціях також визначає соціально-особистісний блок. Зважимо, що серед ключових компетентностей для навчання впродовж життя (країни Євросоюзу, Лісабон, 2001) виокремлено загальну культуру, підприємницькі, соціальні навички. У більшості країн світу в цей перелік включено соціальну компетентність (Австрія, Бельгія, Фінляндія та інші).

Завданням освіти України в умовах євроінтеграції є розвиток ключових компетенцій фахівців, їхніх комунікативних, організаційних здібностей, здатності до співпраці, роботи в групі, ініціативності. Це зумовлює необхідність перегляду наукових позицій щодо підготовки вчителя, критичного освоєння, використання кращих ідей історичної спадщини, узагальнення досвіду сучасної школи, запровадження інновацій.

Саме тому з листопада 2011 року запроваджується Національна рамка кваліфікацій як системний структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів. Вона стала основою Концепції та Стратегії розвитку Національної системи кваліфікації, яка визначила прозорі, зрозумілі для суспільства «правила гри» щодо процесу створення, набуття, визнання, розвитку кваліфікацій відповідно до міжнародних та європейських стандартів.

Слід зазначити, що майже третина (32 %) студентів педагогічних вузів (за даними дослідження Центру Разумкова, квітень 2002 р.) не збираються працювати вчителями після випуску. У той же час спостерігається старіння педагогічних кадрів (близько 40 % вчителів мають стаж роботи понад 20 років) і як наслідок – зниження трудової активності, педагогічне вигорання, старіння психолого-педагогічних і предметно-методичних, відсутність економічних знань

тощо. Натомість, відповідно до ідеї XXI століття, педагог має бути носієм освітніх і суспільних змін. Щодо розвитку економічної компетентності, то навчальними планами вищих педагогічних навчальних закладів, які є базовими в підготовці вчителів цієї категорії, передбачається тільки опанування курсу «Економічна теорія» (обсягом 81 година, у тому числі 54 аудиторні). У свою чергу слухачам курсів підвищення кваліфікації, зокрема вчителям початкових класів тільки у деяких інститутах післядипломної освіти пропонуються оглядові лекції, які знайомлять їх з існуючими програмами з економіки для початкової школи, з предметом «Економіка» як інноваційною технологією у межах 2–8 годин (Волинський, Закарпатський, Запорізький, Одеський, Харківський та інші інститути).

Чинні програми підготовки вчителів початкової ланки у СППО не передбачають формування готовності до економічного виховання та навчання молодших школярів. Тільки у трьох інститутах післядипломної педагогічної освіти здійснюється підготовка вчителів початкових класів до викладання економіки (КЗ «ХОНМІБО», КЗ «ЗОІППО» ЗОР, Полтавський ОІППО ім. М. В. Остроградського).

Саме цим пояснюється необхідність пильного ставлення держави до розвитку соціальної, економічної компетентності вчителів і відповідного внесення корінних змін в організацію базової вищої освіти, а також післядипломної педагогічної освіти як системи, яка надає можливість безперервного «спеціалізованого вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її знань, умінь і навичок на основі здобутої раніше вищої освіти (спеціальності) та практичного досвіду» [8]. Вищезазначене стосується і вчителів початкової школи.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Зважаючи на актуальність проблеми, закономірним є збільшення чисельності наукових досліджень соціальної компетентності особистості. Так, ідеї компетентнісного підходу в професійній підго-

товці розвивають Н. Бібік, О. Гура, Л. Даниленко, Е. Зеєр, Л. Карамушка, В. Луговий, А. Маркова, В. Маслов, Л. Парашенко, Є. Павлютенков, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторський та ін. Різні аспекти процесу формування соціальної компетентності перебували у центрі уваги таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як В. Байденко, Р. Гришкова, І. Зимня, У. Каннінг, Б. Креме, В. Куніцина, В. Ландшеєр, Г. Рот, Б. Рунде, В. Сейд, Б. Шпінат, Г. Шотмейєр та ін. У наукових працях С. Гончарова, В. Куніциної, В. Первутинського та інших учених розглянуто сутнісні, змістовні, структурні характеристики соціальної компетентності. У колі уваги науковців знаходиться формування соціальної компетентності різних категорій майбутніх професіоналів: спеціалістів органів внутрішніх справ у процесі професійної підготовки (В. Бочаров), майбутніх педагогів на прикладі педколеджу (Г. Мосягіна), спеціалістів із соціальної роботи в процесі навчання у ВНЗ (Є. Муніц), практичних психологів у процесі професійної підготовки (Р. Скірко). І. Зарубіська розглянула теоретико-методичні основи формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів економічного профілю, О. Спірін – формування соціальної компетентності студентів у міжвузівському освітньому центрі.

У світлі останніх наукових тенденцій дослідники системи післядипломної педагогічної освіти (СППО) усе частіше звертаються до проблем формування компетентностей: професійної (Н. Мурована, В. Саюк, Л. Шевчук, О. Юртаєва та інші), методичної (С. Івашнова), полікультурної (О. Котенко), психолого-педагогічної (Н. Лісова), інформаційної (О. Нікулочкіна), правової (В. Олійник), економічної (О. Онуфрієва, Г. Дмитренко, О. Шпак та ін.). Питання розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у СППО ще не перебувало в колі уваги науковців.

Щодо поняття «соціальна компетентність», то на сьогодні не існує однозначного підходу у визначенні його сутності, характеристики структури і функцій. З од-

ного боку, соціальна компетентність є важливим елементом професійної діяльності (З. Количева, Н. Малюткіна), складовою професійної компетентності (Н. Гарашкіна, В. Кричевський, А. Маркова, Є. Трифонов та ін.), пов'язана з професійною компетентністю (В. Каманова, Л. Мітіна, С. Рачева); соціально-психологічна – є складовою професійно-педагогічної компетентності (Н. Кузьміна).

З іншого – з огляду на те, що соціальна компетентність виявляється в різних сферах діяльності (у тому числі й економічній), розвивається протягом усього життя людини, зміст якого змінюється відповідно до соціальних ролей, особливостей соціального досвіду, віку, знань, соціального замовлення тощо, вона (соціальна компетентність) є більш глибоким та широким поняттям. Саме тому в науковій літературі можна знайти твердження, що професійну компетентність можна розглядати як складову (Н. Павлик) [12], як форму прояву (Н. Бобріч) соціальної компетентності.

Безперечно, феномен соціальної компетентності є багатограним. Вона може подаватися як складна комплексна система компетентностей, яка забезпечує людині успіх у соціальних ситуаціях (Т. Беляєва, С. Хазова). Приміром, С. Хазова [15] у структурі соціальної компетентності (п'ять складових) виокремлює політичну і соціально-економічну, соціально-комунікативну, полікультурну, інформаційно-інструментальну, індивідуально-особистісну. Т. Беляєва у дев'яти сегментній структурі соціальної компетентності серед інших виокремлює й економічну складову.

Таким чином, можна стверджувати про існування взаємозв'язку та взаємовпливу соціальної й економічної компетентностей.

Мета статті – дослідити можливості розвитку соціальної компетентності (економічного сегмента) вчителя початкової школи засобами економічної освіти у післядипломному процесі.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що кожна людина, а не тільки вчитель, у професійній діяльності й в особисто-

му житті постійно стикається із соціально-економічними проблемами, адже виконує соціальні функції як громадянин, учасник ринку тощо. Саме тому розвиток економічної компетентності в процесі економічної освіти та виховання має бути безперервним з огляду не тільки на економічний ефект (розвиток економічного мислення, удосконалення економічних навичок та умінь, професійна підготовка на основі економічних знань) (О.Шпак), а й на соціальний, який реалізується у всіх сферах життєдіяльності особистості і виявляється тільки через тривалий час. Починати розвивати економічну компетентність варто якомога раніше: у родині, дошкільних закладах, початковій школі. Одним із шляхів підвищення ефективності економічного виховання й освіти школярів є безперервна система зростання економічної компетентності керівників, учителів шкіл, батьків, вихователів (О. Будник, Н. Грама, Л. Даниленко, А. Нісімчук, В. Олійник, О. Падалка, О. Шпак та ін.), організація спеціальної підготовки педагогів, визначення її змісту (О. Онуфрієва, Г. Дмитренко, О. Шпак та ін.).

Щодо сутності поняття «економічна компетентність», то результати аналізу психолого-педагогічної літератури показали, що дослідники виявляють різні підходи. Привертає увагу практично-прикладний зміст поняття в дослідженнях Т. Беляєвої [2], яка сегмент економічної компетентності в структурі соціальної розуміє як елементарні знання про товарно-грошові відносини, ринок, уміння реалізовувати економічні знання в реальних ситуаціях, пов'язаних з оплатою праці, товарів, послуг, готовність включитися у товарно-грошові відносини, ринкова орієнтація.

У визначеннях багатьох науковців економічна компетентність пов'язана або вказує на певний рівень професійної діяльності. Зокрема, економічна компетентність розглядається як сукупність економічних знань і практичних умінь, досвіду, економічної культури та мислення, наявність стійкої потреби та інтересу до професійної

компетентності (О. Ануфрієва) [1]; процес і результат передачі на основі методичного забезпечення засвоєних економічних, соціальних, правових і моральних категорій, достатньо цілісну суть виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних і духовних благ, формування економічного мислення з метою забезпечення ефективної діяльності ЗНЗ (В. Дивак) [6]; здатність результативно здійснювати управлінську діяльність у галузі освіти на основі ґрунтовних економічних знань, умінь, навичок і особистісних якостей (Т. Бурлаєнко) [3]. Вона виражається в наявності ціннісного ставлення до педагогічної професії, професійних знань і умінь в галузі економіки, узятих в єдності (Н. Лацко) [9], свідчить про рівень професійної компетентності (І. Яковлева) [16, с. 9]; відображає економічні компетенції, забезпечує ефективне і доцільне здійснення діяльності в різних сферах і сегментах економіки у відповідності з прийнятими в сучасному суспільстві правовими і моральними нормами, виявляється в єдності особистісних, когнітивних і діяльнісних сторін особистості (О. Назарова) [10].

Спільні погляди заходимо у П. Беспалова, який зазначає, що економічна компетентність характеризує зрілу особистість людини сучасного економічного суспільства. Науковець акцентує на тому, що вищезначена компетентність є базисним, інтегральним особистісним утворенням, яке охоплює три основні підструктури особистості – мотивацію, здатність, досвід (П. Беспалов) [13].

Поеднуючи соціально-економічну та політичну компетентність, С. Хазова розуміє їх зміст як орієнтацію в політичній обстановці, у тенденціях світового та державного розвитку, у державних і світових соціально-економічних процесах; здатність до прийняття відповідальності, участі в розробці групових рішень; наявність власного погляду на політичні і соціально-економічні процеси, прагнення брати в них участь.

Цілком слушно авторка акцентує на важливості розвитку здатності до прийняття

відповідальності, що в існуючій соціально-економічній ситуації є актуальним.

Економічну компетентність як певний результат розглядають Г. Федорук та О. Остапйовський. Зокрема, Г. Федорук [14] розуміє її як перевірений практикою результат пізнання економічної діяльності, адекватне відбиття її в мисленні через сукупність уявлень, понять, суджень, теорій, ідей. Водночас справедливим є твердження О. Остапйовського, що економічна компетентність проявляється як економічна успішність або неуспішність особистості [11].

Привертає увагу визначення поняття «економічна компетентність» Н. Грами, у якому чітко простежується зв'язок соціального, економічного, професійного через призму соціального досвіду. Науковець розуміє економічну компетентність як форму відображення особистістю особливостей організації соціального досвіду за допомогою трьох провідних сфер: психолого-економічної, соціолого-економічної, економіко-педагогічної. Як соціальна, вона розкривається суб'єктивними характеристиками економічних і соціальних процесів [5].

Як видно, у кожному з визначень простежується єдність соціального та економічного, їх взаємний вплив. Саме тому розвиток економічної компетентності має відбуватися одночасно із розвитком соціальної в процесі економічної освіти.

У свій час А. Амендом було визначено засоби економічного виховання школярів, до яких він відносив різноманітні друковані та наочні навчальні посібники (як джерело знань, носій змісту навчання, а також засіб навчання, що має матеріальну форму, пов'язану зі змістом навчання, з процесом засвоєння цього змісту), діяльність університетів і лекторіїв педагогічних та економічних знань, відповідні інструктивні документи тощо.

Під засобами навчання С. Гончаренко розуміє «матеріальні об'єкти і природні предмети, а також штучно створені людиною, які використовуються в навчально-виховному процесі як носії навчальної ін-

формації, як інструмент діяльності педагога і учнів для досягнення поставленої мети навчання, виховання, розвитку» [4, 179]. Мова йде про різні види джерел знань, матеріалізовані знаряддя, які забезпечують організовану взаємодію учасників навчального процесу (змістові та процесуальні). Це ТЗН, комп'ютерні технології навчання, різні види наочності, засоби візуалізації (слайди, схеми, таблиці, рисунки, моделі, графічні зображення, презентації, демонстрації), спостереження, дидактичний текст, а також прийоми систематизації знань, структурування матеріалу, конспекти-схеми, структурно-логічні схеми (СЛС), опорно-інформаційні схеми (ОІС), тематичний план, методика змістовних острівців, навчальний модуль, блок інформації, графічні зображення [7].

З огляду на форми підготовки педагогічних кадрів усіх спеціальностей у післядипломному процесі засобами економічної освіти визначаємо: соціальний потенціал інтенсивних освітніх технологій, спекурсів, проблемних 2–4-тижневих курсів, міжкурсової підготовки у формі: методичної роботи на шкільному, районному обласному рівнях, самоосвіти педагога, методичної та післядипломної освіти, масової підготовки та створення інформаційних пунктів, опорних шкіл, підготовки в умовах традиційного навчання та навчання на основі соціально-психологічного тренінгу, модульно-персонологічного навчання; методи розвитку соціальної компетентності на основі предметів економічного циклу; джерела соціально-економічного розвитку інфраструктури регіону, країни, світу; медіапродукти засобів масової інформації, які пов'язані з проблемами соціально-економічного розвитку.

Переконані, що розвиток соціальної компетентності (економічної характеристики) має здійснюватися як на теоретико-методологічному, так і на практично-прикладному рівні через первинне побутове сприйняття, адже більшість учителів початкової школи не отримали базову економічну освіту.

Враховуючи надпредметний характер соціальної компетентності особистості, її розвиток у вчителів початкових класів має відбуватися шляхом наповнення навчальної економічної інформації й практичних завдань соціальним змістом і поглиблення соціальної компоненти змісту курсової підготовки. Саме тому до нових ліцензійних планів підвищення кваліфікації вчителів початкових класів у КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР було внесено теми, які стосуються розвитку соціального інтелекту, соціального досвіду, соціальної та економічної компетентності вчителя, доопрацьовано зміст, поглиблено соціальну компоненту програм курсової перепідготовки, курсів «Початки економіки» (очної та дистанційної форми), спецкурсів, навчально-методичного забезпечення. Крім цього, у період міжкурсової підготовки здійснює роботу постійний обласний семінар «Розвиток соціальної компетентності педагога і школяра» на базі Запорізького колегіуму № 98, проведено триденні тренінги «Професійний і духовний розвиток педагога на основі його соціального досвіду» на базі ЗНЗ № 76 м. Запоріжжя, «Духовно-економічне виховання молодших школярів на основі авторського курсу «По-

чатки економіки» на базі Криворізької спеціалізованої школи № 70 з поглибленим вивченням економіки та права для вчителів початкової школи.

Слід зазначити, що збагачення змісту тренінгів соціальною компонентою довело соціальне значення й актуальність курсу «Початки економіки» та технології ДЕВ молодших школярів, а результати тестування показали підвищення рівня економічної й соціальної компетентності вчителів початкових класів.

Висновки. Отже, визначальним чинником розвитку соціальної компетентності вчителів (економічного сегмента) може бути післядипломна педагогічна освіта, адже вона здатна швидко реагувати на соціально-економічні зміни, розкриває широкі можливості для розвитку соціальної компетентності вчителя безперервно в курсовий і міжкурсний період шляхом поглиблення її соціальної компоненти, впливу внутрішніх мотиваційних і зовнішніх чинників, активної позиції вчителя у післядипломному освітньому процесі.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в дослідженні впливу засобів медіа на розвиток соціальної компетентності вчителя початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Ануфрієва О. Л.** Компетентнісний підхід до економічної освіти [Електронний ресурс] / О. Л. Ануфрієва // Інформаційний портал. – Режим доступу : http://magdalynivka.at.ua/index/kompetentnisnij_pidkhd/0-54
2. **Беляєва Т. Б.** Модель соціальної компетентності / Т. Б. Беляєва // Вестник Новгородского государственного университета. – 2005. – № 31. – С. 10–12.
3. **Бурлаєнко Т.** Зміст і структура економічної компетентності майбутніх менеджерів освіти як необхідна вимога часу [Електронний ресурс] / Т. Бурлаєнко // Теорія та методика управління освітою. – 2011. – № 7. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/ttmuo/>
4. **Гончаренко С. У.** Український педагогічний енциклопедичний словник. – Вид. 2-ге, допов. і випр. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
5. **Грама Н. Г.** Теоретико-методичні засади фахової підготовки педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей : ав-

CITED LITERATURE

1. **O. Onufrieva.** Competence approach to the economic education / O. Onufrieva // Information web site. – Access mode: http://magdalynivka.at.ua/index/kompetentnisnij_pidkhd/0-54
2. **T. Belyaeva.** Social competence model / T. Belyaeva // Novgorod state university bulletin. – 2005. – №31. – P. 10-12.
3. **T. Burlaienko.** Content and structure of economic competence of future education managers as the necessary requirement of time / T. Burlaienko // Theory and methods of education management. – 2011. – № 7.
4. **S. Honcharenko.** Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary. The second issue, completed and corrected – Rivne: Volynski oberehy, 2011. – 552 p.
5. **N. Hrama.** Theoretical and methodological bases of pre-school institution educator professional training to economic training of children: Ed. D. self-referent discourse: 13.00.04 / N. Hrama; Kharkiv State Pedagogical University named after H. Skovoroda. – Kharkiv, 2004. – 45 p. – Ukr.

тореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Н. Г. Грама ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2004. – 45 с.

6. **Дивак В. В.** Удосконалення економічної компетентності керівників середньої освіти для ефективної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс] / В. В. Дивак. – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em5/content/08dvwsgo.htm>.

7. **Дмитриченко Л. І.** Особливості викладання економічної теорії [Електронний ресурс] / Л. І. Дмитриченко. – Режим доступу : <http://zavantag.com/docs/649/index-54993.html>.

8. Закон про освіту. Частина перша статті 47 в редакції Закону N 1158-IV (1158-15) від 11.09.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/activity/education/56/693/normativno_pravova_baza11/.

9. **Лацко Н. А.** Экономическая компетентность: понятие, пути формирования [Электронный ресурс] / Н. А. Лацко. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/20_DNII_2012/Pedagogica/2_114357.doc.htm.

10. **Назарова О. Г.** Экономическая компетентность выпускников учреждений начального профессионального образования: структура и содержание [Электронный ресурс] / О. Г. Назарова // Известия российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2008. – № 74-2. – С. 200-203. – Режим доступа : <http://elibrary.ru/item.asp?id=12362010>.

11. **Остапівський О. І.** Економічна соціалізація: психосемантичні можливості дослідження [Електронний ресурс] / О. І. Остапівський. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/691/94/>.

12. **Павлик Н. П.** Компетентність як категорія теорії виховання / Н. П. Павлик // Педнауки. – К., 2008.

13. **Трифонов Е. В.** Психофизиология человека: русско-англо-русская энциклопедия [Электронный ресурс] / Е. В. Трифонов. – [12-е изд.]. – 1996-2008. – 5000 с. – Режим доступа : <http://tryphonov.narod.ru/tryphonov6/terms6/cmprcm.htm>. – Заголовок з екрану.

14. **Федорук Г. М.** Інтерактивні технології у формуванні готовності майбутніх учителів трудового навчання до розвитку економічної компетентності учнів [Електронний ресурс] / Г. М. Федорук. – Режим доступу : [ito.vspu.net...kafedru/matem_fizuka...tehnologii.pdf](http://vospu.net...kafedru/matem_fizuka...tehnologii.pdf).

15. **Хазова С. А.** Компетентность конкурентоспособного специалиста по физической культуре и спорту [Электронный ресурс] / С. А. Хазова. – М. : Академия Естествознания, 2010. – Режим доступа : <http://www.monographies.ru/61-2394>.

16. **Яковлева И. Г.** Контекстный подход к формированию экономической компетентности студентов в образовательном пространстве колледжа (на примере дисциплины «Экономика организации») [Электронный ресурс] : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.08 / И. Г. Яковлева ; Ульяновский гос. ун-т. – Ульяновск, 2012. – Режим доступа : <http://dissers.ru/avtoreferati-kandidatskih-dissertatsii1/a1041.php>.

6. **V. Dyvak.** The improvement of economic competence of secondary education leaders for effective activity of general education institutions. – Access mode: <http://www.ime.edu-ua.net/em5/content/08dvwsgo.htm>.

7. **L. Dmytrychenko.** Features of economic theory teaching. [Web site] – Access mode: <http://zavantag.com/docs/649/index-54993.html>.

8. The law on education article 47 part I as reworded by the Law N 1158-IV (1158-15) dated 11.09. 2003 [Web site] – Access mode: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/693/normativno_pravova_baza11/.

9. **N. Latsko.** Economic competence: comprehension, ways of forming [Web site]. – Access mode: http://www.rusnauka.com/20_DNII_2012/Pedagogica/2_114357.doc.htm.

10. **O. Nazarova.** Economic competence of primary professional education institutions graduates: the structure and content / O. Nazarova // The Herzen State Pedagogical University of Russia bulletin. – 2008. – №74-2. – С.200 – 203 [Web site]. – Access mode: <http://elibrary.ru/item.asp?id=12362010>.

11. **O. Ostapivskiy.** Economic socialization: psycho semantic opportunities of research / www. VuzLib.com [Web site] – Access mode: <http://vuzlib.com/content/view/691/94/>.

12. **N. Pavlik.** Competence as the category of training theory / N. Pavlik // Pednauky. – Kyiv, 2008

13. **E. Trifonov.** Psychophysiology of the person: Russian-English-Russian encyclopedia [Web site] / E. Trifonov. – [the 12-th issue]. – 1996-2008.-5000 p. – Access mode: <http://tryphonov.narod.ru/tryphonov6/terms6/cmprcm.htm>. – Screen title.

14. **H. Fedoruk.** Interactive technologies in forming of readiness of future crafts teachers for development of pupils' economic competence [Web site]. – Access mode: [ito.vspu.net...kafedru/matem_fizuka...tehnologii.pdf](http://vospu.net...kafedru/matem_fizuka...tehnologii.pdf).

15. **S. Khazova.** Physical fitness and sports competitive specialist competence. – Moscow: Academy of natural science, 2010. [Web site]. – Access mode: <http://www.monographies.ru/61-2394>.

16. **I. Yakovleva.** Context approach to forming of economic competence of students in college educational space (as an example of subject «Organization economy»): Cand. Sc. {Education} self-referent discourse: 13.00.08 / I. Yakovleva; Ulyanovsk state university – Ulyanovsk, 2012. – Rus. – [Web site]. – Access mode: <http://dissers.ru/avtoreferati-kandidatskih-dissertatsii1/a1041.php>.